

Fecr Yayınları: 594

NECCÂRZÂDE
MUHAMMED SİDDİK EFENDİ
VE TASAVVUFÎ GÖRÜŞLERİ

Dr. Muhammed KOÇ

(Bu kitap, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslam Bilimleri Tasavvuf Anabilim Dalı'nda 2010 yılında kabul edilen yazara ait yüksek lisans tezinden uyarlanmıştır.)

© FCR YAYIN REKLAM BİLGİSAYAR SAN. ve TİC. LTD. ŞTİ.
(Sertifika no: 13178)

Mizanpaj ve Kapak
FCR

Baskı ve Cilt
VADİ GRAFİK TASARIM VE REKLAMCILIK LTD. ŞTİ.
İvedik Org. San. 1420. Cad. No: 58/1
Yenimahalle/ANKARA • Tel: (0312) 395 85 71
(Sertifika No: 47479)

1. Baskı: Ekim 2022

ISBN: 978-625-8304-42-8

FCR YAYIN REKLAM BİLGİSAYAR SANAYİ ve TİC. LTD. ŞTİ.
Hacı Bayram Mah. Boyacılar Sk. No: 14/1
Ulus-Altındağ/ANKARA • Tel: (0312) 310 08 60
Web: www.fcr.com.tr • e-mail: fcr@fcr.com.tr

NECCÂRZÂDE
MUHAMMED SIDDÎK
EFENDÎ
VE
TASAVVUFÎ GÖRÜŞLERİ

Dr. Muhammed KOÇ

Ankara 2022

Dr. Muhammed KOÇ

1983 yılında Kırgızistan'ın Oş şehrinde doğdu. İlkokulu 1993, ortaokulu 1997 ve liseyi 2001 yılında Oş şehrinde tamamladı. 2001 yılı Oş Devlet Üniversitesi Türkiye Diyanet Vakfına bağlı İlahiyat Fakültesini kazandı ve 2006 yılında mezun oldu. 2007-2010 yılları arası yüksek lisans eğitimini Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslam Bilimleri (Tasavvuf) Anabilim Dalında tamamladı. 2011-2021 yılları arasında aynı Anabilim Dalında "*Elvan Çelebi'nin Hayatı, Eserleri ve Tasavvuf Anlayışı*" başlıklı teziyle doktora eğitimini tamamladı. Özbekçe, Kırgızca, Arapça, Rusça ve İngilizce bilmekte olup dört çocuk babasıdır.

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR	7
ÖN SÖZ	9
GİRİŞ	13
Siyasi Durum.....	13
İçtimai ve İktisadi Durum.....	16
İlmî Durum.....	19
XVIII ve XIX. Yüzyıllarda Nakşibendilik	23
XVII. ve XIX. Yüzyıllarda Nakşibendiliğın Genel Durumu	26

BİRİNCİ BÖLÜM

NECCÂRZÂDE MUHAMMED SİDDİK EFENDİ'NİN HAYATI, AİLESİ, TAHSİLİ VE ESERLERİ	31
1.1. Hayatı.....	31
1.2. Ailesi.....	32
1.3. Tahsili	34
1.4. Tekkesi	37
1.5. Eserleri.....	39

İKİNCİ BÖLÜM

NECCÂRZÂDE MUHAMMED SİDDİK EFENDİ'NİN TASAVVUFİ GÖRÜŞLERİ	41
2.1. Tasavvuf	41
2.2. Sabır	43
2.3. Zikir	46
2.4. Tarikat.....	51
2.5. İntisap ve İnabe.....	54
2.6. Nefs.....	56
2.7. Seyr ü sülûk	60
2.8. Fena.....	62
2.9. Rabıta	65
2.10. Hâl	68

2.11. Mürşid-i Kâmil	72
2.12. Keramet	75
2.13. Halvet	78
2.14. Marifet ve Ubudiyet	80
2.15. Edep.....	83
2.16. Vahdet-i Vücut	86
SONUÇ	91
KAYNAKÇA	93

KISALTMALAR

age.	: Adı geçen eser
agm.	: Adı geçen makale
as.	: Aleyhisselâm
b.	: İbn, Bin
bk.	: Bakınız
c.	: Cilt
cc	: Celle celâluh
DİA.	: Diyanet İslam Ansiklopedisi
ev.	: Çeviren
h	: Hicrî
Haz.	: Hazırlayan
Hz.	: Hazreti
Ktp.	: Kütüphanesi
M	: Miladi
MÖ	: Milattan önce
MS	: Milattan sonra
No.	: Numara
s.	: Sayfa
Sad.	: Sadeleştiren
sav	: Sallallâhu aleyhi ve sellem
ss.	: Sayfalar arası
ty.	: Tarih yok
ter.	: Tercüme
vb.	: Ve benzeri
Vr.	: Varak
Yay.	: Yayınları
yy.	: Yüzyıl

ÖN SÖZ

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla! Ruhundan nefhettiği insana tefekkür ve tahassüs derinliği bahşetmiş olan Cenâb-ı Hakk'a sonsuz hamdüsenalar olsun. Bu tefekkür ve tahassüs derinliği bakımından da en mükemmel tecellilere mazhar kıldığı ve bütün beşeriyete bir örnek şahsiyet olarak bahşettiği kulu ve Rasûlü olan Fahr-i Kâinât Efendimize, onun âl, ashâb ve etbâına nihayetsiz salatüselamlar olsun. Hiç şüphesiz ki tasavvuf; İslam'ın kalbî hayatı, özü ve ruhani yönüdür. Yani İslam, bilhassa muhtevâsındaki bu öz ve ruhun, istidatlı insanlarda amele inkılap etmesi sebebiyle mümin gönüllerdeki ruhaniyet, feyz, muhabbet ve vecd vasıflarını zirveleştirir. Bu demektir ki tasavvuf, İslam bağındaki yüce ilim ve irfan ağacının meyve bakımından en semereli dallarından biri olmuştur. Bütün bu yönleriyle toplumun her kesimine hitap eden tasavvuf hem iktisadi ve içtimai rahatlık zamanlarındaki rehabet ve gevşeklikleri engelleyerek zindeliği devam ettirmiş hem de istila, işgal ve zulüm dolu zor dönemlerin kargaşa ve bunalımların arasında daralmış gönüllere ulvi pencereler açarak nefes aldirmiş, yaralı gönüllere merhem, yorgun dimağlara teselli ve kurak ruhlara kevser olmuştur.

Bütün bunlar gösteriyor ki tasavvuf, engin bir deruni yapı ve muhteva ile ehl-i imanın elinde vazgeçilmez bir İslami tecelli, feyz ve olgunluk nimetidir. Bu bakımdan o hem Müslümanların kemale ermesi hem de gayrimüslimlerin hidayetine vesile olunabilmesi ve onlara İslam'ın doğru bir şekilde yansıtılması için pek büyük ehemmiyet arz etmekte-

dir. Çünkü gerçek tasavvuf, Rasûlullâh'ın (sav) o mübarek hayatının, kıyamete kadar gelecek asırlara ve nesillere inikâsını sağlayacak bir gönül aynasından ibarettir.

Araştırmamızın konusu olan Neccârzâde Muhammed Sıddık Efendi, XVIII. yüzyılın önemli şahsiyetlerinden biridir. XVIII. yüzyıl, Osmanlı Devleti'nin çöküş döneminin iyiden iyiye hızlandığı bir devirdir. Bu dönemde Osmanlı içte ve dışta birçok saldırılara maruz kalmıştır. Devletin bünyesinde bulunan birçok kurum görevlerini yerine getiremez hâle gelmiştir. Ayrıca özellikle ulema ve devletin zengin kesiminin bir kısmı, zevk ve eğlenceye dalmış ve aslî görevlerini ihmal etmişlerdir. İnsanlar dünyevi yaşantılarında tasavvufun inceliklerini unutmuş; tasavvuf, edebiyat ve şiir tamamen dünyalık eğlenceler için yazılır ve okunur hâle gelmiştir. Böyle bir dönemde dünyaya gelen Neccârzâde Muhammed Sıddık Efendi yapmış olduğu irşat faaliyetleriyle, eğitim gayesine matuf imar ettiği binalarla, yetiştirdiği talebeleriyle devrinin önemli şahıslarından biridir. Yaşadığı zamanda hem devlet ricalinin hem de halkın gönlünü kazanan Neccârzâde'nin keşif ehlinde olup manevi âlemde Peygamberimiz (sav) ile görüşen zat olduğu bilinmektedir.

Çalışmada Neccârzâde Muhammed Sıddık Efendi'nin kendisinin kaleme aldığı eserlerle hakkındaki rivayetler bir araya getirilmeye çalışılmıştır. Araştırmanın amacı da yıllar sonra gerçek bir Allah dostunun ve tasavvuf ehli bir insanın hayatını aydınlatmaya çalışmaktır. Böylece bir nebze de olsa halkımız arasında gerçekmiş gibi dolaşan yanlış bilgileri bertaraf etmek, doğru bilgilere kapı aralamaktır. Çalışma iki ana bölümde ele alınmıştır. Birinci kısımda Neccârzâde Muhammed Sıddık Efendi'nin hayatına ve eserlerine yer veril-

miştir. İkinci kısımda ise Sıddık Efendi'nin tasavvuf hakkındaki görüşleri, bilgi ve yorumlarla sunulmaya çalışılmıştır.

Bu çalışmanın ortaya çıkmasında değerli zamanını bizlere ayırarak her türlü konuda bana yardımını esirgemeyen, muhterem danışman hocam Prof. Dr. Ethem Cebeci-oğlu'na, engin tavsiye ve tecrübeleriyle yol gösteren Prof. Dr. Mustafa Aşkar Hocama, çalışmamın bu seviyeye gelmesinde her türlü yardımını esirgemeyen ağabeyim Prof. Dr. Vahit Göktaş'a, metin tercüme kısmında yardımlarıyla çalışmayı destekleyen Prof. Dr. Hikmet Yaman'a ve Dr. Öğretim Üyesi Mehmet Yıldız'a en derin şükranlarımı sunarım. Çalışmak ve gayret bizden, başarı ise Allah'tandır.

Dr. Muhammed KOÇ

Ankara-2022